

ד. המקדם a_2 מבטא את תרומת „תוק-פנות” של העדיף לסיכויי לנצח (בזכור), שעובדת היות העדיף גם התוקף מבוטאת בכך ש- a_2 מוכפל ב-1; בעוד שאם בקרב מסוים אין הוא התוקף a_2 מוכפל ב-0, וזאת על-פי הגדרתו של משתנה התוקף-נות (X).

תוצאות החישובים מראות, שהמקדם a_1 (המבטא את תרומתם של יחסי הכוחות לסיכויי הניצחון) אינו שונה, למעשה, מ-0; בעוד ששאר המקדמים שונים באורח מובהק מ-0. בהתאם לכך מתקבלת הנוסחה הבאה:

$$Y = 0.3 + 0.4X \quad \text{נוסחה מס' 2}$$

מהחישוב הנ"ל, ומתוצאות נוספות (כגון: מקדמו של המתאם החלקי האפסי בין X ל- R), נוכל להסיק את המסקנות הבאות:

א. בכל יחסי-כוחות שהוא היתה מידת תוקפנותו של העדיף קבועה; שכיחותה היחסית היתה בשיעור של כ-50%.

ב. מנוסחה מס' 2 ניתן לראות כי בשלב „ההיתקלות” המידי יש לכל צד סיכוי לנצח בשיעור של כ-30%; הצד שיתקוף יזכה בתוספת של סיכויי-ניצחון בשיעור של כ-40%. ליחסי הכוחות אין השפעה ממשית על סיכויי הניצחון.

ניתוח דומה של 130 קרבות מצור מצביע על כך שב-78% מהמקרים היה העדיף זה שתקף, וב-64% מהם — אף זה שניצח. ניתוח מורכב יותר לא הביא לתוצאות מובהקות מבחינה סטטיסטית, אם כי ניתן להבחין במתאם חיובי בין העדיפות ה- מספרית לבין שכיחות התוקפנות (בניגוד לממצא מקביל לגבי קרבות היתקלות).

סיכום

במאמר זה הוכחנו, פעם נוספת, שבכל הנוגע לקרבות היתקלות אין בממצאים ההיסטוריים, כשלעצמם, משום חיזוק ל- השערה שסיכויי הניצחון בקרב תלויים ביחסי הכוחות. במאמרנו הראשון ניסינו אף לתרץ ממצא זה באופיו של קרב ההי-תקלות, מבחינת ההחלטות שרשאי כל צד להחליט לגבי פיתוחה של היתקלות לכדי קרב של ממש. תוך הסתמכות על השוני הקוטבי שבין קרב ההיתקלות לקרב המ-צור, תירצנו את העדרו של קשר בדיעבד בין עדיפות מספרית לבין סיכויי ניצחון בחופש הפעולה של הנחות לאסור קרב או להימנע מכך. זאת לאור שיקולים המב-אים בחשבון גורמים שעשויים לקזז את משמעותה של נחיתותו.

במאמר הנוכחי ניסינו לבדוק האם סיכויי- הניצחון קשורים באופן מובהק בתוקפנות

(יזומה). הממצאים שהבאנו מצביעים על כך שהתשובה הפשוטה לשאלה זו היא חיובית.

ניתוח הממצאים מצביע על מתאם מובהק ובעל משמעות בין התוקפנות או היוזמה בקרב לבין סיכויי הניצחון בו; כך — בוודאות בקרבות היתקלות, ובפחות ביט-חון — גם בקרבות מצור/הבקעה.

עם זאת, יש לבחון מסקנה זו בהקשרו הכולל של הדיון. יש לזכור, לפחות לגבי קרבות היתקלות, שמבחינה אנליטית ניצב כל צד בטרם קרב בפני שתי בע-יות-החלטה:

א. האם לאסור קרב — אם לאו.

ב. האם לתקוף — או להגן.

ברור שהשיקול הוא כולל ומשולב, והח-לטה מתקבלת בהכרח בעת ובעונה אחת לגבי שתי השאלות. מכאן נבין, שאת משמעותה של ה„תוקפנות” עלינו לסייג לאותם מצבים, שבהם נשקל מכלול הגור-מים המשפיעים — וצורת הקרב ביניהם.

לסיכום: ההיסטוריה מלמדת, שכאשר הת-חולל קרב היה הניצחון בדרך-כלל לצדו של התוקף, בין שהיה עדיף מבחינה מס-פרית ובין שהיה נחות; אך עלינו לזכור, שתרומתה של התוקפנות לניצחון, בשי-עור של 40%, מכילה גורמים נוספים ש-הכריעו את הכף לאסור קרב, ואשר המו-דל שלנו אינו מביאם בחשבון.

מאשר במבצעי-הגנה קודמים; הן הבטי-חו ריכוז מהיר של כוחות עתודה לעבר גזרות חיוניות כדי ליצור תנאים טובים לביצוע התקפות-נגד. הודות לכך נעשתה ההגנה הרוסית פעילה ויציבה יותר.

הרוסים גם היטיבו להפעיל טנקים בהגנה על-ידי הכנסתם ללחימה מאזורים המוסת-רים לעמדות אש, בשילוב עם הנחתת התקפות-נגד מרוכזות באגפו של השריון הגרמני ובערפו. הכנה מוקדמת של מערכת עמדות אש לטנקים ולתותחים נ"ט מת-נייעים, כולל צירי התקדמות אליהן, איפ-שרה ליצור, תוך זמן קצר, מחסומים חזקים של טנקים, אשר בלמו את השריון הגרמני. מה גרם לכך שמערכת קורסק היתה ל„שירת הברבור של השריון הגרמני”?

מה גרם לכך שעלית הצבא הנאצי, על ציודה המשוכלל, נחלה תבוסה מידי „נחותים” ממנה? על כך במועד אחר.

וקורפוסיה-טנקים העצמאיים מסוגלים לא רק לבצע התקפות-נגד חזקות ובעלות עוצמה מעומק מערך ההגנה, אלא יכולים להגן על קרקע חיונית ולהדוף התקפות של עוצבות טנקים.

במערכת קורסק השכילו הרוסים להפעיל את העתודות בהגנה; הן נערכו והתרכזו בקרבת שדות-הקרב זמן רב לפני שהת-חילו הפעולות המבצעיות. דבר זה איפשר לפיקוד הרוסי להפעיל אותן במהירות לא רק לבלימת פריצה או הבקעה אלא גם כדי להקנות עומק להגנה. היערכות-מוק-דמת זו שללה מן הגרמנים את האפשרות לפרוץ את ההגנה של הגזרה הטקטית. קידום העתודות במועד הנכון איפשר לשנות במהירות יחסי-כוחות לטובת המ-גינים, להנחית התקפות-נגד ולנצל, ללא שהיות, כל הצלחה.

תבניות הקרב של החי"ר ושל שאר החי-לות בהגנה היו מעתה גמישות יותר

ההגנה האופרטיבית קיבלה, הודות לריכוז העוצמה והמשאבים, ממדים חדשים מבחי-נת העומק והיציבות. המערכה ההגנתית לא חרגה מגבולות מערך-ההגנה הטקטי, אשר השתרע לעומק 14—16 ק"מ; עומק גזרת ההגנה של ארמיה הגיע ל-40—50 ק"מ ושל חזית — ל-150—190 ק"מ; העומק האסטרטגי הגיע באותה מערכה ל-300 ק"מ.

במערכת קורסק הרבו הרוסים להפעיל הכנה ארטילרית ואוירית מוקדמת נגד כוחות האויב שהיו מרוכזים בשטחי הי-ערכות וריכוז ואשר עמדו לפתוח במתקפה כללית כדי לשבש את היערכותם ההתק-פית ולמנוע מהם כניסה מאורגנת לקרב. נסיון הקרבות הצביע שארמיות הטנקים

מערכת שריון ב"קשת קורסק"

יום ה-,"ע" — 5 ביולי 1943. המערך הרוסי מוכן להשיב מלחמה שיערה. כוחות עצומים רוכזו למערכה הגדולה. הם ניצבים בעמדות, במצדים ובשטחי הריכוז, נכונים למערכה אשר הגרמנים ודאי יפתחו בה מייד.

המתקפה ב-5 ביולי למרות האבידות אשר סבלו עקב האש הארטילרית והאווירית המכינה של הרר-סימ, פתחו אלפי כלי-רכב משוריינים גרמניים בבוקרו של 5 ביולי בתנועת מלקחיים בשתי החזיתות, מצפון ומדרום, תוך הפעלת מטריה אווירית של מאות מטוסי-קרב. הארמיה ה-9 הגרמנית תקפה את חזית המרכז מצפון, כשבמרכז האר-מיה קורפוס השריון 41; קורפוס זה היו לו הטנקים הרבים ביותר והוא היה את המאמץ העיקרי של הארמיה. הקורפוס תקף לעבר אולחובסקה. מאמצים משניים הונחתו על-ידי קורפוס השריון 36 ו-47 באגפי המאמץ העיקרי לעבר גניל ומאלו-ארכנגלסק. קורפוס השריון 23 התקדם מאחור כעתודה. רחב גזרת ההתקפה של הארמיה היה כ-55 ק"מ.

ארמיית השריון ה-4 תקפה באותה עת מדרום את מערך ההגנה של חזית וורונז', כאשר קורפוס משוריין ס"ס ה-2 מהוה את המאמץ העיקרי לעבר אובוואן וקבוצת "קמפ" — מאמץ משני לעבר קורוצה. בחזית המרכז פרצו שני צוותי-קרב ב-0530 לעבר עמדות הארמיה ה-13 הרר-סית. צוותי-הקרב כללו, כל אחד, 30 ו-50 טנקים, מלווים בחי"ר ממונע. כאשר הגיעו לטוח קצר ביותר מהחפירות הרוסיות הונחתה עליהם אש ארטילרית, אש מקל-עים מעמדות שהיו פזורות בשטח ואש נשק-קל יעילה ביותר. החי"ר הגרמני, אשר הופרד מהטנקים, נאלץ לתפוס מח-סה. ההתקפה דעכה והגרמנים נסוגו לקו ההתחלה שלהם.

ב-0830 חידשו את התקפתם לאחר הכנה ארטילרית, אשר נמשכה כשעה. בראש הכוח המסתער התקדם חי"ר מלווה בטנקי "טיגר", ו"פרדיננד", ואחריהם — בגל שני — מאות טנקי "פנצר סימן 4" ויחידות חרמ"ש. הרוסים הפעילו לשם סיוע לכו-חות המגינים עוצמה אווירית אשר טרם נראתה כמותה בחזית, וגם ההתקפה הגר-מנית השניה נכשלה.

במשך היום הניחו יחידות-הנדסה רוסיות 6,000 מוקשים חדשים בגזרת הארמיה ה-13. יותר מ-100 טנקים ותותח-יסער מתנייעים של הגרמנים נפגעו מהם ביום הראשון לחימה. שדות-המוקשים הונחו בשיטה אשר הגבילה את תמרון הטנקים הגרמניים, כי השדות הללו אילצו אותם לשנות צירי הסתערות ולחשוף אנפים; עקב כך תועלו לשדות-השומדה, שנשלטו על-ידי טנקים, תותחים נ"ט ועוצמה אר-טילרית אשר גרמו לגרמנים אבידות קשות מאלה שנגרמו להם בשדות-המוק-שים.

רק בהתקפה החמישית הצליחה הארמיה ה-9 — בפיקודו של גנרל מודל — להב-קיע חלק ממערך-ההגנה העיקרי בגזרת הארמיה ה-13, בחזית המרכז. במשך היום הראשון תקעו הגרמנים במאמץ העיקרי שלהם טרזי בעומק של 6-8 ק"מ. בגזרת הארמיה ה-70 הצליחו הגרמנים בהתקפתם השניה לעבר גנילץ להדוף את הרוסים כ-5 ק"מ במשך היום; ב"תפר" שבין הארמיה ה-13 והארמיה ה-48 הצ-ליחו הגרמנים בהבקעתם לעבר מאלו-ארכנגלסק, אולם נהדפו לעמדותיהם הרא-שוניות בהמשך היום, כתוצאה מהתקפות-נגד רוסיות.

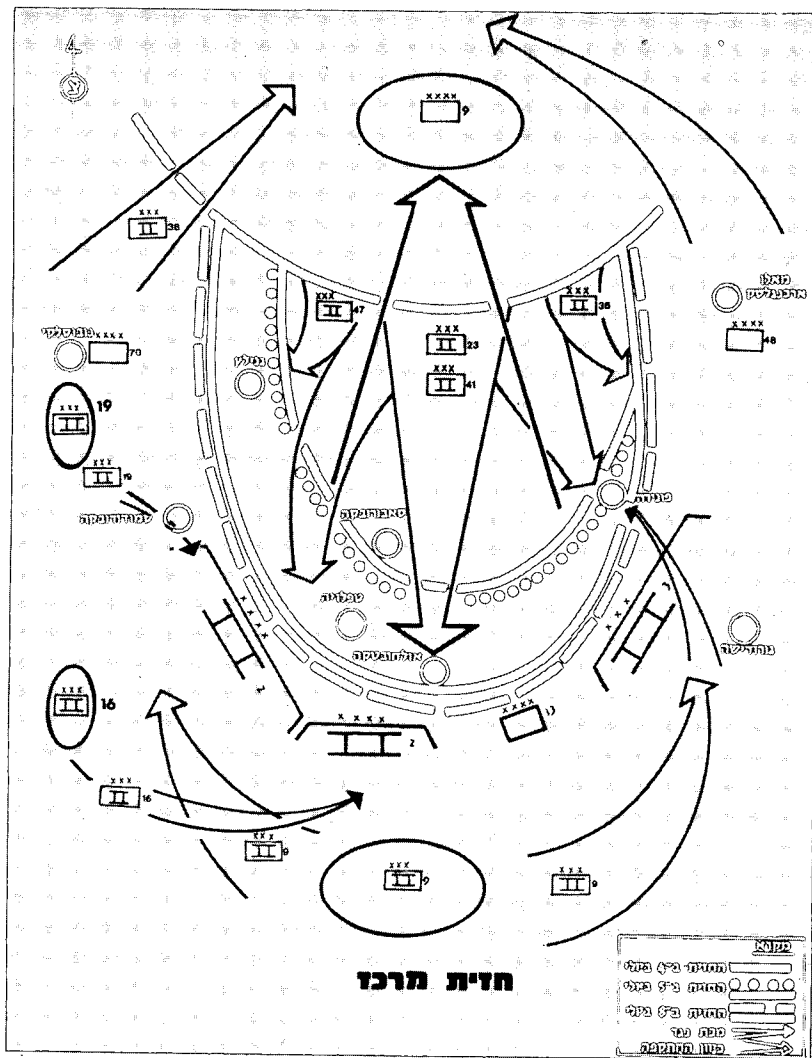
הלחימה של היום הראשון בחזית וורונז' התנהלה על-ידי הארמיה המשורינת ה-4 בפיקודו של גנרל הוט ועל-ידי הקבוצה האופרטיבית "קמפ". היא התחילה כש-סיכוייה להצלחה טובים. המטה-הכללי הרוסי סבר, שהמאמץ העיקרי של הגרמ-נים יופעל בחזית המרכז ולכן קיבלה חזית

וורונז' קדימה משנית בכוח-אדם ובאמצעי לחימה.

בחזית זו הביאו הגרמנים לביטוי יעיל את העקרונות של הפעלת הטנקים; שני כו-חות משוריינים רבי-עוצמה (גרמניים) נמצאו משני צדי העיר בלגורוד ואף-על-פי-כן הצליחו הגרמנים להעלים מעיני נְטוּטִין, מפקד החזית, היכן פועל המאמץ העיקרי בגזרה זו.

הוט חשש, שבמהלך הלחימה עם ארמיית הטנקים ה-1, בפיקודו של גנרל קטקוב, יותקף מהאגף המזרחי על-ידי ארמיית הטנקים ה-5, בפיקודו של גנרל רוטמיס-טרוב, בעוד מערך-ההגנה הרוסי יציב בחלקו. כדי למנוע מהרוסים לרכז כוחות החליט לכבוש מהר, ככל שאפשר, את פרוחורובקה. השולטת על צירי התגבורת מהמזרח.

הארמיה המשורינת ה-4 הצליחה ביום הראשון להבקיע את מערך-ההגנה העיקרי של הרוסים בכיוון המאמץ העיקרי, או-בואן. הרוסים קיבלו את פני הגרמנים בעוצמת-אש עזה ביותר, אשר הופעלה מכל כלי-הנשק ואשר הפתיעה את שדרות הטנקים התוקפים בעוצמתה ובדיוקה. קורפוס השריון ס"ס ה-2 — אשר פעל במאמץ-העיקרי של הארמיה ה-4 — הת-פזר ותפס מחסה. רק בצהרי היום, אחרי שמטוסי ה"שטוקה" הצליחו לשתק את הארטילריה הרוסית, חידש הקורפוס את התקדמותו. למרות האש החזקה, גשמי זעף אשר הפכו את שדות-הקרב לכו-ציים, היתקלויות-פתע בשדות-מוקשים מוסוים ועל-אף האבידות הכבדות — המ-שיכו הגרמנים בהתקפתם והצליחו להתקדם לעומק של כ-10 ק"מ. הם פיצלו את ארמיית החי"ר ה-6 לשניים וסיכנו אותה. קבוצת "קמפ" הצליחה לצלוח את הנהר דונץ, להקים ראש-גשר ולהתקדם לעבר רְז'אבְּץ. הגייסות הרוסיים הצליחו כאן בקרב-ההגנה שלהם יותר מאשר עמיתיהם בארמיה ה-6. ההתקדמות של קבוצת "קמפ" היתה אטית והיא לא יכלה על-כן

לבצע את משימתה העיקרית: לאבטח את האגף המזרחי של קורפוס ה-2 המשוריין.

הגרמנים הצליחו לשמור על שליטה באויר למשך זמן קצר, וזאת רק באזורי המאמ-צים העיקריים שלהם, אם כי ביצעו כ-3,000 גיחות ביום. בתום היום הראשון, לאחר קרבות-אויר אכזריים, עברה העל-יונות האוירית בשמי שדות-הקרב לחיל-האויר הרוסי, וארמיית האויר ה-2 וה-16 יכלו לעבור לסיוע מוחשי למערך ההגנה. הרוסים זכו לשליטה באויר כתוצאה מלחצם של הגייסות הגרמניים על מפקדתם לקבל סיוע אוירי. ההיענות לדרישה זו היא שגרמה לפיזור המאמץ האוירי ומנעה מן הגרמנים את היכולת לרכז משאבים נגד חיל-האויר הרוסי.

למרות שהגרמנים לא התקדמו בתום יום-הלחימה הראשון בחזית המרכז ובחזית וורונז' אלא בפאתו של מערך-ההגנה הר-סי העיקרי, קיבלו מפקדי-החזיתות הר-סיים אישור להפעיל את העתודות שלהם מוקדם מהמתוכנן ולהכניס אותן לחימה למחרת עם בוקר, כדי להשיב את המצב על כנו.

הלחימה בחזית המרכז

ב-6 ביולי חידשה הארמיה ה-9 של מודל את התקפתה בגזרת הארמיה ה-13. עד הערב הצליחה — במחיר של כ-25,000 הרוגים ופצועים ושל כ-200 טנקים ותו-תחייסער — להעמיק את ההבקעה במספר קילומטרים. עד לשלב זה נמנע מודל מלהפעיל את עיקר כוחות הטנקים שלו. אולם בשעות הצהריים דוּחן לו שהחזית באיזור הובקעה, והוא הפעיל שלוש דיי-ביויות טנקים, במגמה לנצל את הפרצה. בתנאים אחרים היתה חדירה זו מביאה דיביויות טנקים אלה לעורף מערך-ההגנה של החי"ר. אולם המצב בחזית זו היה מיוחד: מפקד-החזית הרוסי, גנרל רוקר-סובסקי, החליט ב-5 באוגוסט אחר-הצה-ריים להפעיל באותה גזרה את ארמיית הטנקים ה-2 כדי להקדים את הגרמנים ולשבש את תכניותיהם.

בהתאם לתכנית אשר עובדה מראש הופ-עלה, אחר הרעשה ארטילרית, ארמיית הטנקים ה-2 — מתוגברת בקורפוס הטנ-קים ה-9 ובסיוען של ארמיה 13 ושל אר-מיית-האויר ה-16 — להתקפת-נגד לעבר גזרת אולחובטקה. בשעות אחר הצהריים נערכה הארמיה לקראת ההתקפה. לזמן

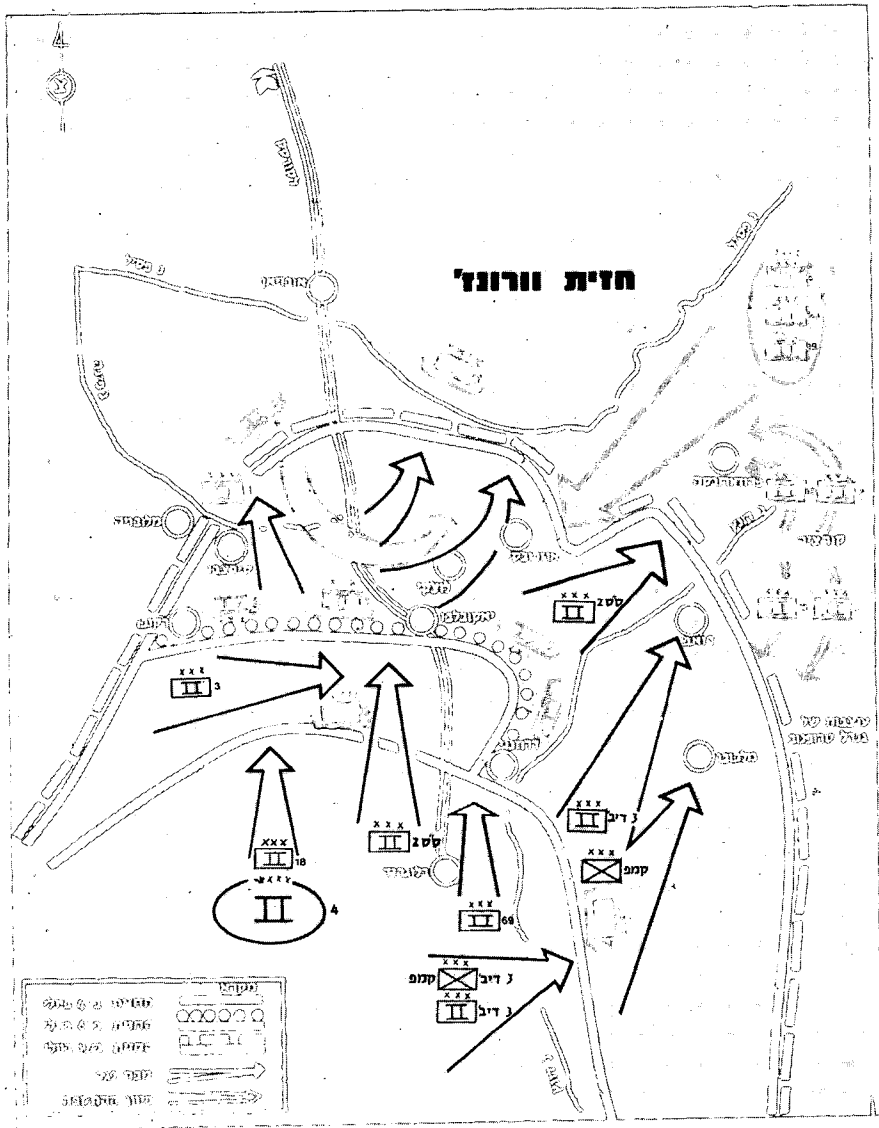
הטנקים הכבדים והבינוניים של הגרמנים בלחימה ניידת. הוא התיר לתמרן עם טנ-קים בשטח פתוח רק נגד כוחות חי"ר ושריון קל.

לאחר כשלון התקפות-הנגד הקימו אר-מיית הטנקים ה-2 וקורפוס הטנקים ה-19 בליל ה-7 ביולי מערך הגנתי, במרחב פוגירה — סמודורובקה.

ההיערכות האופרטיבית של הארמיה היתה בדרג אחד, תוך החזקת חטיבת טנקים כעתודה. רחב החזית של הארמיה השתרע על 30 ק"מ והקורפוסים שלה קיבלו גזרות אחריות ברחב של 12 ק"מ כל-אחד. כל הקורפוסים נערכו להגנה בשני דרגים. כל חטיבה בדרג הראשון הגנה על גזרה של 3-4 ק"מ. קורפוס הטנקים לא קיבלו גזרות עצמאיות להגנה אלא השתלבו בדיביויות החי"ר של הארמיה ה-13, דבר

נודעה עכשיו חשיבות מכרעת בהפעלתה היעילה. אם כי הטנקים הספיקו להיערך בעוד מועד, הרי מחמת תקלות בפריצת נתיבים בשדות-המוקשים, אשר דרכם היתה אמורה הארמיה לעבור בהתקפתה, ומחמת שיבושים בכניסה מתואמת לחי-מה — נכשלה התקפת-הנגד. הארמיה לא הצליחה להדוף את הטנקים הגרמניים ולהשיג הישגים טריטוריאליים, והיא עצ-מה נאלצה לסגת ולהיערך להגנה במערך השני.

ב-7 ביולי עם שחר, לאחר הכנה ארטי-לרית ואוירית, עבר קורפוס הטנקים ה-19 להתקפת-נגד מזרחית לנובוסלקי. התקפה זו הצליחה יותר, אולם לא השיגה תוצאות מכריעות. אז החליט רוקוסובסקי לחפור עמדות-תובה לטנקים. להשתמש בהם להגנה ניחת, ולהימנע מהתמודדות עם

שהביא להגדלת העוצמה נ"ט מול הת-
קדמות השריון הגרמני. כמרכן הביא הר-
בר להגברת כושר ההתנגדות וחיזוק את
כושר ההגנה של כל חזית המרכז. שימוש
זה בקורפוסים טנקים במערכה הגנתית היה
חדש בתורת הקרב והעיד על כושר אלתור
ועל מגמה להרחיב את משימותיהן של
עוצבות טנקים ושל עוצבות ממוכנות
במבצעים הגנתיים.

על הגבעות בין פונירה לאולחובסקה
נערכו הקרבות העזים ביותר. כאן, בין
שדות-חיטה בוערים, עמדה ההתקפה הגר-
מנית בפני הכרעה. בשמש לוחטת ניטשו
קרבות עזים ואכזריים ביותר, שמעטים
היו כמותם בהיסטוריה. קרבות הטנקים-
בטנקים נערכו בהיקף ובעוצמה אשר נפלו
בממדיהם רק מקרבות הטנקים-בטנקים
שניטשו כעבור מספר ימים בגזרת וורונז'.
הגרמנים תקפו גל-אחר-גל. חטיבות הצ-
טמקו לגדודים; גדודים — לפלוגות;
ופלוגות — למחלקות. חרף אבידות כבדות
אלה המשיכו הגרמנים בהתקפתם, אולם
לא הצליחו לפרוץ את המערך הרוסי.
ב-8 ביולי הפעיל מודל את עתודתו האח-
רונה נגד הכפר טפלויה. עוצמת-טנקים של
שלוש דיביזיות, מלווה בחי"ר ממונע, פרי-
צה לכפר ונתקלה בהתנגדות רוסית עזה,
שכללה: שתי דיביזיות חי"ר, דיביזיה
ארטילרית, חטיבות טנקים וחטיבת תות-
חים מתנייעים. למרות העוצמה ההגנתית
הזו כבשו הגרמנים את הכפר והרוסים
נאלצו לסגת, אך התקפת-הנגד שביצעו
מייד עם נפילת הכפר החזירה אותו
לשליטתם. שלוש פעמים עבר הכפר מיד
ליד, ובסופו של דבר נשאר בשליטת
הרוסים. גם איזור זה עמד, איפוא, במת-
קפה הגרמנית.

בחלקה המזרחי של החזית שוכן הכפר
פונירה, שהפך לסטלינגרד-זוטא. תחנת-
הרכבת בצפון הכפר נפלה לידי הגרמנים
ביום הראשון להתקפה, אולם מכאן ואילך
הפך כל בניין למבצר, והגרמנים התקדמו
לאט-לאט, צעד-אחר-צעד. כדי לשבור את
הקיפאון הפעיל מודל, בליל 10-11 ביולי,
את עתודות החרמ"ש האחרונות שלו. די-
ביזיית החרמ"ש הצליחה לכבוש את מרכז
הכפר, אולם שעות מספר לאחר מכן הגיעו
לכפר קורפוס הטנקים ה-9 ודיביזיית הג-
וורדיה ה-4 הרוסיים. תקפו תוך תנועה,
השתלטו שוב על הכפר וייצבו את החזית.
לאחר ימי-לחימה אחדים היו הגייסות
הגרמניים אשר תקפו מצפון לעבר קורסק

מותשים ומדולדלים, ונאלצו לעבור להגנה.
למרות אבידותיהם העצומות בכוח-אדם
ובמשאבי לחימה הסתכם עומק ההתקד-
מות של הגרמנים ב-10-12 ק"מ. שום
הישגים אופרטיביים לא השיגו. יתר-על-
כן, הגרמנים לא יכלו להחזיק אפילו בש-
טחים שכבשו. ב-15 ביולי — ימים אחדים
לאחר תחילת המתקפה הגרמנית — עברו
כוחות חזית המרכז להתקפת-נגד ועד 17
ביולי כבשו שוב את כל השטחים שהפי-
סידו והשיבו את המצב בחזית לקדמותו
כפי שהיה עד לתחילת מבצע "צטן-ל".

הלחימה בחזית וורונז'

מפקד החזית, גנרל רוקוסובסקי, חשב
בתחילה להטיל את כוחותיו למתקפת-נגד
על הכוחות החדודים של הגרמנים —
ארמיית הטנקים ה-4 והקבוצה האופרטי-

הארמיה בכוחות מיוחדים, להפעלה במערכים נגד חדירה, כללה שני גדודי הנדסה. הקורפוסים והחטיבות גם הם נערכו בשני דרגים. רוחב גזרה של חטיבה היה 4-5 ק"מ והעומק — 5-6 ק"מ. במקביל לארמיית הטנקים ה-1 נערכו בדרג השני קורפוס פוסי-הטנקים העצמאיים ה-2 וה-5. קורפוס הטנקים ה-5 נערך באיזור יאקובלבו, וקורפוס הטנקים ה-2 — באיזור דרוז'ני. רוחב גזרת האחורית של הקורפוסים היה 16-19 ק"מ. אם כי משימות מעין אלה לארמיית הטנקים ולקורפוסים לא נצפו מראש, הספיקו העוצבות במשך הלילה לחפר את הטנקים בעמדות ולהכין תכנית אש ותכנית מבצעית. למרות הזמן הקצר נחסמה בבוקר 6 ביולי גזרת ההתקדמות לעבר אובוואן במחסום עצום של טנקים — ארבעה קורפוסים טנקים וקורפוס ממוכן אחד; לעובדה זו נודעה השפעה מכרעת על כל ניהול המערכה בעתיד בחזית וורונ'.

בבוקר 6 ביולי חידשו הגרמנים את התקפתם וניסו להבקיע את מערך-ההגנה הרוסי על-ידי „אגרוף“ חזק של טנקים, להתחבר לדרך בלגורוד — אובוואן ול-המשיך לעבר קורסק. התקדמות הגרמנים נבלמה על-ידי הקורפוס הממוכן ה-3 ודי-ביזיית החי"ר ה-51. הגרמנים אירגנו מחדש את כוחותיהם ותקפו שוב ב„תפר“ שבין הקורפוס הממוכן ה-3 וקורפוס הטנקים ה-5. התקפתם התמקדה בכיוון כללי לוצ'קי-און'רובסקי; הם הבקיעו את הדרג השני של מערך-ההגנה הרוסי והתקדמו במשך 7 ביולי לעומק 18 ק"מ.

הניסיון לבטל את הישגי הגרמנים בהתקפת-נגד באמצעות קורפוס הטנקים ה-31 מארמיית הטנקים ה-1 — נכשל; הסיבה לכך היתה היעצרותו של הקורפוס ליד מעברי הנהר סולוטיניקה, אשר פוצצו בט-רם עת על-ידי יחידות הנדסה מהארמיה ה-6. כתוצאה מכך נכנס הקורפוס ה-31 ללחימה משובש ובצורה לא מאורגנת ומרוכזת.

מול הפעילות המבצעית המוצלחת של הגרמנים בגזרת אובוואן תיגבר הפיקוד העליון את חזית וורונ' בליל 7 ביולי בשני קורפוסים-טנקים עצמאיים, ה-2 וה-10. כמו-כן הורה לעתודות אסטרטגיות להתקרב לאיזור המערכה: מחזית הערבה קודמו לעבר פרוחורובקה ארמיית הטנקים ה-5 וארמיית החי"ר ה-5 ומחזית דרום-מערב הועברה ארמיית האויר ה-17 לפי-

עולות במסגרת חזית וורונ'.

9- ביולי הבקיעו הגרמנים לעומק של 30-35 ק"מ והגיעו בגזרות אחדות למע-רך-ההגנה השלישי של הארמיה ה-6. אולם ב-10 ביולי, לפנות ערב, הם נבלמו סופית על שפת המכשול הטבעי האחרון המגן על אובוואן, הנהר פֵינָה.

למרות שהפיקוד הגרמני הקצה מראש את מירב אמצעיו לגזרת אובוואן, כדי להבקיע בדרך הקצרה והישירה ביותר לעבר קורסק, לא עלה בידי הגרמנים להתגבר על מערך-ההגנה הרוסי, שנערכו בו ארמיית הטנקים ה-1, ארמיית החי"ר ה-6, אמצעים נ"ט רבים ויחידות מארמיית החי"ר ה-5.

כוונות הגרמנים להגיע לקורסק בדרך הישירה והקצרה ביותר לא התממשו גם מחמת הצורך להחזיר את הקורפוס המ-שוריין ה-18 לאחור, לסייע לקורפוס הש-ריון של ס"ס בלחימה באיזור פרוחורובקה נגד עתודות הטנקים הרוסיים שם. הגרמנים אירגנו את כוחותיהם מחדש ותקפו לעבר פרוחורובקה, כדי להגיע לקורסק בתנועת איגוף.

למרות החדירה העמוקה של הגרמנים התהווה אצלם מצב מסוכן: קבוצת „קמפ“, אשר היה עליה למלא תפקיד חשוב במבצע — לפרוץ צפונה תוך מתן אבטחה אנפית נגד ארמיית הטנקים ה-5 הרוסית ועל-ידי כך לאפשר להוט להכריע את הטנקים של חזית וורונ' בלי שהארמיה ה-5 תוכל להתערב — לא ביצעה את יעודה. ארמיית החי"ר ה-7 נלחמה נגד קבוצת „קמפ“ וביצעה את תפקידה ביעי-לות: מנוסת-קרבות, מונהגת היטב, מחור-פרת ומבוצרת מאחורי שדות-המוקשים — הצליחה להאיט את התקדמות הכוח הגרמני עד כדי זחילה. דהירת הטנקים של הארמיה ה-5 מערבה לא נבלמה, אפוא, והיא הגיעה לקרב המכריע בעוד מועד. לאחר שעברה כ-360 ק"מ הגיעה ארמיית הטנקים ה-5 לשטחי הריכוז שלה, צפונית מזרחית לפרחורובקה, ב-9 ביולי בערב. אולם מצבה לא איפשר לה לעבור מייד להתקפת-נגד. למרות שארמיית הטנקים ה-1 וארמיית החי"ר ה-6 היו זקוקות לסייעה וסבלו אבידות קשות.

שני הצדדים התכוונו לפתוח ב-12 ביולי בפעולות התקפיות: כתוצאה מכך התפתחו קרבות טנקים עצומים בהיקפם, חריפים ועזים ביותר ממערב לפרחורובקה ומדרום לה.

הפיקוד הרוסי קידם מראש את עתודותיו לאיזור זה: ארמיית החי"ר ה-5 נערכה בבוקר 11 ביולי להגנה בגזרת אובוואן — פרוחורובקה; שם תוגברה על-ידי קורפוס הטנקים ה-2. לקראת 12 ביולי החליט מפקד החזית להפעיל את כוחותיו להתקפת-נגד במטרה לכתר את הגייסות הגרמניים באיזור פרוחורובקה ולהשמידם. המאמץ העיקרי נועד להתבצע על-ידי ארמיית הטנקים ה-5 ועל-ידי ארמיית החי"ר ה-5 מכיוון פרוחורובקה לעבר יאקובלבו; ארמיית הטנקים ה-1 וארמיית החי"ר ה-6 נועדו לפעול באותו מרחב מכיוון מערב. ההכנות להתקפת-הנגד שובשו כיוון שב-11 ביולי נאלצו ארמיית הטנקים ה-1 וארמיית החי"ר ה-6, אשר הגנו על מרחב פרוחורובקה, לסגת, והאיזור, אשר היה צריך לשמש שטח היערכות לכוחות התוקפים, נפל בידי הגרמנים. כן לא היו ידיעות מדויקות על פעילות הגרמנים ועל כוונותיהם; למרות זאת הוחלט לבצע את התקפת-הנגד על-פי התכנית הבסיסית.

רוטמיסטרוב, מפקדה של ארמיית הטנקים ה-5, הוכיח כבר בעבר את כשרונותיו במגעו עם הוט, מפקד ארמיית השריון הגרמנית, כאשר הגרמנים ניסו שוב ושוב לפרוץ ל„כיס“ סטלינגרד בדצמבר 1942. כרבים ממפקדי הטנקים הגרמניים העדיף רוטמיסטרוב הרוסי לפקד על התקפת-הנגד מעמדת-פיקוד בשטח השולט על שדה-הקרב. על-יכן התמקם עם חבורת הפיקוד שלו על אחת הגבעות ששולטות על פרוחורובקה. ב-12 ביולי עם שחר, תחת עינו הצופיה של מפקדם, פרצו הטנקים להתקפת-הנגד ממערב לפרחורובקה. היה זה גוף אדיר, אשר כלל כ-850 טנקים, רובם מדגם „T-34“, ותותח-סער מתנייעים.

כוח גרמני בעוצמה דומה התקדם מכיוון נגדי. התקפת-הנגד של רוטמיסטרוב החלה. באותה עת חידשו הטנקים הגרמניים את התקפתם על פרוחורובקה. עיקר הכוח היה הקורפוס המשוריין של ס"ס בפיקודו של גנרל האוסר, אשר כלל כ-700 טנקים (מהם 100 מדגם „טיגר“). נוסף לכוח זה נערך מדרום לפרחורובקה כוח גרמני אשר כלל כ-300 טנקים. בסך-הכל פעלו בגזרת פרוחורובקה ב-12 ביולי כ-1,000 טנקים גרמניים; פירושו של דבר, שבגזרת המאמץ העיקרי היתה צפיפות של 100 טנקים לקילומטר.

טנקי הארמיה ה-5 „חתכו“ את התבנית

הגרמנית במלוא המהירות. התקפת הר-סיס היתה כה מהירה, שלגרמנים לא היה סיפק להיערך לקראתה. הפיקוד הגרמני איבד את השליטה על יחידותיו הקדמיות. כתוצאה מהלחימה מטוחים קצרים נשללו מטנקי ה"טיגר" יתרונותיהם החשובים — עוצמת התותח (88 מ"מ) ועובי השריון — והם נפגעו ביעילות על-ידי טנקי "T-34". במהלך הלחימה התערבבו הטנקים הר-סיים בגרמניים. תבניות-היסוד שובשו, יחידות אורגניות כמעט חדלו להתקיים. הקרב געש בכל עוצמתו. לא היה זמן להתלכד ולהתארגן ביחידות-האם הבסיסיות.

פגזי תותח אשר נורו מטוח קצר חדרו את שני הצדדים של שריון הטנקים. מכל עבר נשמעו התפוצצויות של תחמושת הטנקים הפגועים, כאשר מהדהף מועפים הצריחים למרחק עשרות מטרים מהתובות הבורעות.

בשמים מעל ניטשו קרבות-אוויר עזים ביותר. הטייסים הגרמנים והרוסים עשו כל מאמץ לסייע לכוחות היבשה שלהם לזכות בניצחון. מטוסי הפצצה, סער, וקרבי כיסו את איזור פרחורובקה; קרב אוויר רדף את משנהו, כאשר בכל אחד מהם משתתפים עשרות מטוסים; אולם לבסוף, זכו הטייסים הרוסים, הודות לאומץ-לבם ואמינותם, בניצחון באוויר.

השמים התכסו בעשן שחור, הטנקים הפגועים בערו כלפידיים. קשה היה להבחין מי התוקף ומי המגן; הקרב התנהל בשיטות-קרב מגוונות ומשתנות בגזרות השונות. בחלק מהגזרות התקדמו הטנקים הרוסיים תוך הדיפת התקפות-נגד גרמניות ובגזרות אחרות הסתייע המערך-ההגנתי הרוסי בטנקים להדיפת התקפות המוניות של טנקים גרמניים.

עוצמת הלחימה בשדה באה לביטוי בקרבות גודד הטנקים ה-2 מחטיבה 181: — קורפוס הטנקים ה-18 (שחטיבה 181 השייכה אליו) התנגש בקבוצת טנקים מדגם "טיגר", שפתחו עליו באש תותחים מעמדות שולטות. תותחי ה"טיגר" היוו איום חמור ביותר על צוותי הטנקים הרוסיים. כדי לחמוק מפגיעות קטלניות היה על הטנקים הרוסיים לעבור לחימה מטוח קרוב — במהירות הרבה ביותר; זאת כדי לבטל את יתרונות ה"טיגר".

בפקדו על אנשיו: "קדימה" והתקדמו אחריה, דהר מפקד הגדוד בטנק שלו לעבר מרכז הטנקים הגרמניים. בפגז הראשון

פגע באחד מהם. לאחר מכן שילח שלושה פגזים ב"טיגר" נוסף. מספר "טיגרים" פתחו באש על טנק המג"ד. פגז אחד חדר באגף הטנק, והאחר — פצע את המג"ד. הצוות חילץ את המג"ד מהטנק והניח אותו באחד ממכתשי הפצצות. אחד ה"טיגרים" הסתער באותה עת ישר עלי-הם. הנהג חזר לטנק הבורע, התניע אותו ונע ישר אל ה"טיגר"; זה ניסה לחמוק אולם — מאחור מדי. במלוא מהירותו התנגש הטנק הרוסי הבורע ב"טיגר" הגרמני. בשעות אחר-צהריים הגיע גם הוט לזירת הלחימה. הוא סבר שהקרב יוכרע לטובתו רק אם תגיע לשדה-המערכה דיביזיית הטנקים ה-6 מקבוצת "קמפ". דיביזיה זו פרצה בלילה בצורה נועזת דרך מערכי-ההגנה הרוסיים באיזור רז'אבץ אך עדיין היתה רחוקה; והרוסים, שהבחינו במגמתו של הוט, מנעו את בואה.

עד רדת הערב איבד כל צד כ-300 טנקים. התקפת-הנגד הרוסית, שנועדה להשמיד את הקורפוס המשוריין הגרמני, לא השיגה את מטרתה. רוטמיסטרוב נסוג כדי להתארגן מחדש. כשהוא משאיר את שדה-הקרב בשליטת הגרמנים. אבידות שני הצדדים היו שוות. הצוותים הרוסיים הוכיחו, שהם יכולים לעמוד בהתמודדות עם הטנקים הגרמניים החדשים, אשר הפיקוד הגרמני תלה בהם תקוות רבות מאוד. הרוסים תימרנו בצורה מושכלת את כוחותיהם מהעומק, תוך תקיפת אנפיו של השריון הגרמני; דבר זה הביא להתשת העוצמה הפיסית והמורלית של הגרמנים.

לארמיה ה-5 היו עדיין כ-500 טנקים כשירים לפעולה בעוד שלהאוסר נותרו כ-350 טנקים בלבד. ביום-לחימה אחד איבד הקורפוס המשוריין של ס"ס מחצית מהטנקים שלו, אולם הגאוח הנאצית המורל שלו הוכיח יחסית עוד יותר; שהרי בקרב הטנקים הגדול ביותר בהיסטוריה יצאו הרוסים מנצחים. שם, במרחב מוגבל באיזור פרחורובקה — בשדה-הקרב המ-תוחם על-ידי הנהר פסל מזה, ועל-ידי מסילת-ברזל מזה — התרחש האירוע שגנרל קונייב הגדירו מאחר יותר, בהי-תו מרשל, כ"שירת הברבור של השריון הגרמני".

למרות שלא ניתן היה לפתח את ההישגים שהשיגו קורפוס הטנקים של הרוסים להשמדה מחולטת של השריון הגרמני, גרמה הלחימה העזה באיזור פרחורובקה — אשר נמשכה יום אחד בלבד — למשבר

בהתקדמות הגרמנים לעבר קורסק. הגרמנים נאלצו לוותר על מטרתם לכבוש את העיר ועברו למגננה. נסיונות הגרמנים במשך שלושת הימים הבאים לכתר את קורפוס החי"ר ה-48 מהארמיה ה-5 ול-השמידו — נכשלו. ב-16 ביולי החלו הגרמנים לסגת וב-23 בו נערכו שוב להגנה באותו קו ממנו יצאו למבצע "צטדל".

סיכום ולקחים

הניצחון הרוסי ב"קשת" קורסק לא זו בלבד שגרם לביטול מבצע "צטדל", אלא אף לביטול הסיכוי להעביר את היוזמה האסטרטגית לידי הגרמנים, ושם קץ לתכ-נונים ולתקוות של הגרמנים לפעולות התקפיות ולהתקדמות. הוא הרחיק באורח סופי כל סיכוי גרמני לנצח את ברית-המועצות. הניצחון הרוסי פתח פתח ליצי-רת תנאים נוחים לעבור בעתיד להתקפת-נגד כללית, במגמה להשמיד את ריכוזי הגרמנים באזורים אורל-חרקוב; הוא הג-דיל את העוצמה המדינית, הכלכלית וה-צבאית של רוסיה.

בקרבות נוראים אלה נשבר חוטה-השדרה של הצבא הגרמני. גרמניה איבדה סופית כל תקוה להצלחה ולניצחון וראתה את ראשיתם של הכישלון ושל המפלה.

כתוצאה מההגנה העיקשת של כוחות חזיתות מרכז וורונז' ניתן היה להתיש את מאמצי-התקיפה הגרמניים במרחב-ההגנה הטקטי בלי לוותר על שטחים. הישג זה איפיון את מערכת קורסק, להב-דיל ממערכי-קרב הגנתיים קודמים אשר ניהלו הרוסים במערכות מוסקבה וסטלי-גרד.

דומה כי מבחינת אכזריות, קשיחות ועק-שנות אין לקרבות קורסק אח ורע בתול-דות מלחמת-העולם השנייה; במערכת קורסק ניטשו קרבות טנקים מזועזעים שאין דומה להם במספר הטנקים שלקחו בהם חלק ובאבידות ששני הצדדים סבלו. הלחימה ב"קשת" קורסק בוצעה תוך שי-פור וקידום יכולת השליטה והארגון של הפיקוד הרוסי, אשר הגיע לרמה שעלתה על כל שהיה מוכר במבצעים קודמים של הרוסים.

במערכת קורסק נתבלטה הרמה הגבוהה והמקצועיות שהיו סמונים בתורת-הלחימה הרוסית. בניגוד לקרבות-ההגנה קודמים נש-אה מערכת קורסק אופי של מערכה יוזמה ומחושבת מראש ולא של מערכה כפויה.